

СРПСКА РИЈЕЧ

ОРГАН СРПског КЛУБА ВИЈЕЊНИКА ЗАВНОХА

Број 50

11 МАЈА 1945

ГОД III

ГОВОР МАРШАЛА ТИТА

НАРОДИМА ЈУГОСЛАВИЈЕ

подофицирима, официрима, војницима, радницима и грађанима

Маршал Југославије Јосип Броз Тито одржао је поводом дана побједе прво београдске радио станице овај говор:

Народима Југославије, подофицирима, официрима, војницима, радницима и грађанима!

Данас завршава тачно 49 мјесеци и 5 дана од напада на југославенску територију. Највећа агресивна сила у Европи капитулирала је. 8 маја у 23 часа и 1 минут њемачка врховна команда потписала је акт о капитулацији. 49 мјесеци надчовјечких напора и пролијевања крви наших народа уродило је плодом.

Уродило је пуном побједом наших народа у заједници са Уједињеним нацијама у првом реду са Совјетским Савезом, Енглеском и Америком. Некада страшна и на око непобједива сила данас је скршена. Побједила је праведна ствар Уједињених народа над оним разорним силама које су хтјеле наметнути човјечанству неки нови поредак, поредак ропства и патњи. Овај најстрашнији рат у историји човјечанства коштао је десетине милиона људских живота у Европи. Помахнитали њемачки и талијански фашизам и њихове крваве слуге које су се нашле у свим европским земљама као и логори грозота и смрти остаће на вјечна времена као језовита опомена свим народима. Да никада више не допусте понављање такве трагедије, да учине све да се узрочник те трагедије — фашизам у коријену уништи.

Војници, подофицири и официри Југославенске армије!

Партизани и партизанке! Ваш хероизам и пожртвовање од почетка рата 1941 године па до данас под најстрашњим условима у борби са неупоредиво надмоћнијим силама непријатеља био је примјер за све поробљене народе у Европи. Надахнути ријешаношћу да браните до последње капи крви овоју напаћену домовину, надахнути дубоком вјером у побједу за праведне ствари ви сте од 1941 године задавали немилосрдне и жестоке ударце заједничком непријатељу Уједињених народа. Ви сте часно извршавали свој дуг према својој домовини. Ваша бемртна дјела вјечито ће живјети у срцима наших народа и њихових будућих покољења. Јуначке битке на Сутјески, Козари, Неретви, Зеленомори итд. остаће вјечити споменици хероизма ваших и наших палих другова. Они ће надахњивати будућа покољења наших народа како се воли своја отаџбина и како се умире за њу. Они ће бити споменици нашег народног поноса у борби за своју слободу и независност.

Нова Југославенска армија, армија искована у јену највећих борби, армија коју сачињавају, ви истинска народна армија, која је извојевала такве сјајне побједе мора остати и остаће непоколебливи бранилац тековина наше надчовјечанске борбе. Наши народи Југославије, наша ослобођена браћа у Истри, Словенском Приморју и Коруској упиру у вас своје очи. Са дубоком вјером да ће те ви знати очувати њихову извојевану слободу.

Народи Југославије! Срби, Хрвати, Словенци, Македонци, Црногорци и Муслимани! — Освануо је дуго жељени дан кога сте ви са тако великом чежњом очекивали. Дошао је празник и на наше улице. Коначно је побјеђена највећа фашистичка сила у Европи — њемачка. Побјеђена је она сила која вас је хтјела поро-

бити и уништити. њемачки и талијански фашистички план је био да се ви сами међу собом бијете, али ваши најбољи синови и кћери надахнути љубављу према својој домовини и према вама својим народима, спрелили су злочиначки план непријатеља. Умјесто међусобних раздора и непријатељстава ви сте данас уједињени у једну нову и срећнију Југославију. Умјесто старе корупцијом и бесправне изнутра труле Југославије, ми данас имамо Демократску федеративну Југославију равноправних народа. Тај резултат побједе наше славне Југославенске армије дао је резултат ваше упорности, вашег пожртвовања и вјере у своју праведну ствар. Синуо је велики дан мира и слободе. Долазе нови дани изградње наше порушене Југославије. Сада треба да извојујемо нашу нову побједу, да изградимо нашу разорену земљу и учврстимо нашу истински народну власт, да учврстимо још више наше братство и јединство тако да га више никада никаква сила неће моћи разрушити. И за ту побједу ће бити потребни огромни напори свих народних снага. У том циљу треба све уложити, сав свој морал и пожртвованост као што су улагали и ваши синови, браћа и сестре на бојном пољу. Само максималним залагањем скратиће се рок изградње наше земље. На дан ове велике побједе Уједињених нација над заједничким непријатељем мисли свих наших народа Југославије упућене су

са захвалношћу славној и непобјеђеној Црвеној армији — ослободитељици и њеном генијалном руководиоцу Стаљину, упућене су захвалом хрватском народу совјетске земље, који је у овој надчовјечанској борби дао огромне жртве. Упућене су нашим великим савезницима Енглеској и Америци и њиховим армијама које су за побједу праведне ствари Уједињених нација дале велике жртве. Наше мисли упућене су свим оним народима који су се борили и патили у фашистичком ропству. На овај велики дан побједе упућене су мисли наших народа браћи по оружју и крви на Балкану који су такођер издржали велике патње од битног непријатеља и дали свој доп у овој величанственој побједи.

9 мај 1945 године јесте дан заједничке побједе, јесте заједнички празник свих Уједињених народа. Желимо да овај велики дан буде дан надахнућа и тежњи свих Уједињених народа за трајан мир свих напаћених народа.

Да живи непобјеђива Црвена армија — ослободитељица и њен велики вођа Стаљин! Да живе армије наших савезника Америке и Енглеске и свих Уједињених нација! Да живи славна Југославенска армија, понос народа Југославије! Да живи братство и јединство народа Југославије! Слава палим борцима за ослобођење наше домовине!

Смрт фашизму — Слобода народу!

Капитулација њемачке

њемачка врховна команда потписује безусловну капитулацију. Ратне операције обустављене

У Берлину је на 8 маја 1945 потписан акт о безусловној предаји њемачких оружаних снага. Овај акт о војној капитулацији њемачке гласи:

1. Ми доље потписани у име њемачке врховне команде пристајемо на безусловну капитулацију свих наших оружаних снага на копну, на мору и у зраку, као и свих снага које се сада налазе под њемачком командом, врховној команди Црвене армије и истовремено врховној команди савезничких експедиционих снага.

2. њемачка врховна команда одмах ће издати наређење свим њемачким командантима копнених, поморских и зрачних снага и свим снагама које се налазе под њемачком командом, да обуставе ратне операције у 23 сата и 1 минут 8 маја 1945 године по средњеевропском времену да остану на мјестима гдје се налазе сада и да се потпуно разоружају предавши све оружје и ратну опрему мјесним савезничким командантима и официрима које савезна врховна команда одреди за претставнике, да не уништавају и не чине никакве штете паробродима, лађама и авионима, њиховим моторима, зградама и уређајима, као ни машинама, наоружању, апаратима и уопште војно-техничким средствима за вођење рата.

3. њемачка врховна команда именоване одмах одговорне команданте и обезбједиће извршење свих даљих наредаба које буде издала врховна команда Црвене армије и врховна команда савезничких експедиционих снага.

4. Овај акт неће сметати замјени другим генералним документом о капитулацији који ће бити закључен од стране Уједињених народа или у њихово име, а који ће се односити на њемачку и целокупне њемачке оружане снаге.

5. У случају да њемачка врховна команда или ма које оружане снаге које се налазе под њеном командом не поступи сагласно овом акту о капитулацији, врховна команда Црвене армије, врховна команда савезничких експедиционих снага предузеће такве казнене мјере или које друге радње какве буду сматрале потребним.

6. Овај је акт састављен на руском, енглеском и њемачком језику. Само руски и енглески текст су аутентични.

У име њемачке врховне команде: Кајтл, Фридебург, Стумпф.

У присуству: под пуномоћју врховне команде Црвене армије маршал Совјетског Савеза Жуков.

Под пуномоћју врховне команде савезничких експедиционих снага врховни маршал авијације Тедер.

Потписивању су такођер присуствовали као свједоци и командант стратигичких ваздухопловних снага САД генерал Спатс и врховни командант француска армије генерал Тасињи.

ЗАГРЕБ ЈЕ СЛОБОДАН

Загреб, главни град Хрватске, је слободан и то по први пут у својој историји истински слободан. Ослободила га је храбра Југославенска армија, која стоји под командом маршала Јосипа Броза Тита, великог Хрвата, рођеног и одраслог у Хрватском Загорју, најгенијалнијег сина свих јумно-славенских народа, једног од највећих хероја свих народа свијета.

У главни град Хрватске ушле су Титове трупе под командом генерал-лајтнанта Коче Поповића, Србина рођеног и одраслог у главном граду Србије, центру Југославије, у српском, хрватском, словенском, македонском и црногорском Београду. Они су развили над Загребом југославенску, хрватску и српску заставу са црвеном петокраком звијездом. Тамо гдје су се до јуче још виле заставе са крвавим усташким »У«, знаком крволоштва, злочина, покоља, терора, насиља, ропства и слуганства, данас се вије застава слободе, демократије, братства и јединства народа, застава слободне и демократске Хрватске у великој Демократској федеративној Југославији.

Тежак је удес био задесио наш бијели Загреб. Кроз ове четири године усташке крвопије и туђински агенти направили су од њега средиште свега зла, које се могло родити само у душама и мозговима рођених злочинаца. Одгојени у фашистичкој Италији и нацистичкој њемачкој, усташки зликовци примили су власт из руке хитлеровских људождера, али су је примили под увјетом да у земљи заведу братоубилачки рат, да под паролом хрватског патриотизма и национализма истребљују Србе, којима је сутра под истим увјетима, од истога господара, понуђена кама да под паролом српског патриотизма и национализма истребљују Хрвате. И тако су и једни и други — они први као усташе, а други као четници — одиграли крваву улогу, која је стајала српски и хрватски народ стотине хиљада најбољих синова. Заједнички истребљивали су синове свог властитог народа и то оне најбоље, убијали су борце за слободу, убијали су раднике, сељаци, народну интелигенцију и све оно што је било слободољубиво и истински демократско.

Усташки режим је хтио да баца на Загреб срамну лагу, тиме што га је направио средиштем свих злочина. У тај дивни патриотски град слегао се олош из цијеле т. зв. Независне Државе Хрватске. Све што је било крваво, све што није смјело изаћи пред народни суд на ослобођеном територију, све је бјегало у Загреб и његову околицу. У њему су стријељани наши најбољи људи, Срби и Хрвати, Прица, Кершовани, Аџија и хиљаде још знањих и незнатних боца, радника, сељака и грађана. Друге хиљаде су послане у коңце-

Говор маршала Југославије Јосипа Броза-Тито
Њемачка је потписала безусловну капитулацију
Текст акта о капитулацији
Загреб и Љубљана су ослобођени
Срби Лике рашчистили су питање односа према краљу.

трационе логоре: Керстинац, Јасеновац, Меноглаву, Јосип, Стару и градишћу, да тамо сврше мучничком смрти. Гинули су сви хероји, као што гину народни војци. Још прије неколико дана по улицама Загреба, на малтама, уз жељезничке пруге висјели су родољуби објешени на месарским кунама.

Али Загреб је дао и на хиљаде боца нашој војсци, а у најтежим данима био је главни извор за снабдијевање народно-ослободилачке војске.

Тиме је Загреб већ на почетку ове борбе показао за кога се определио, показао је да не жели да служи ни Павелићу ни Мачеку, већ хоће да буде на првом мјесту у овој гигантској борби, хоће да иде истим путем, којим су пошли и сви народи Југославије. Становници Загреба су показали да не слушају диктат франковачке Влашке улице, нити клерикално-фашистичког Каптола, него да иду са радним народом Хрватског Загорја, Пригорја, Лике, Далмације, Славоније, Баније, Кордуна и свих осталих крајева. Загреб је показао да Павелић, Будак, Кватерник, Вернер, Лорковић, Кошак и остала зликовачка и људождерска банда, нису Хрвати, већ да су прави истински синови хрватског народа маршал Тито и стотине хиљада оних Хрвата, који су се с њиме борили и придонјели извојевању ове побједе, какву историја није заближежила.

У слободном Загребу злочинцима ће судити народ, ако они сами себе нису пресудили. Судиће им по њиховим дјелима, по којима суде народни судови свакоме. За злочинца милости нема. За све остале вриједи ријечи маршала Тита, које је изречео приликом уласка у Београд: »Ми пружамо руку помирици сваном честитом грађану ове земље, који је спреман да од сада ради заједно са нама на подизању, на обнављању наше унесрећене разоршене земље.«

Ми Срби из Хрватске, након четиригодишње народне Голготе, враћамо се кућама, долазимо и у Загреб главни град федералне Хрватске, који је једнако наш српски као што је и хрватски, исто тако као што је и Хрватска наша домовина, једнако као и домовина Хрвата. Загреб од сада у овој правој слободи постаје главни град Хрватске, главни град Хрвата и Срба из Хрватске. Он постаје град братства и јединства Срба и Хрвата, град који ће служити као примјер, како се братство и јединство народа, та највећа тековина народно-ослободилачке борбе, проводи у дјело.

Ми Срби из Хрватске поздрављамо слободу нашега Загреба са истим осјећајима, са којима смо поздравили и слободу Београда, Скопља, Цетиња, Сарајева и Љубљане, слободу сваког и најмањег кутића наших земаља и сада слободу цијеле Демократске федеративне Југославије.

Поздрав Београда, слободном Загребу и Љубљани

Извршни одбор града Београда упутио је Извршном народном одбору града Загреба и града Љубљане поздраве поводом ослобођења тих градова. Поздрав упућен Извршном народном одбору града Загреба гласи: »Нова и радосна је вијест, да је наша Југославенска армија ослободила Загреб и тиме заувјек скинула срамни жиг, који су му давали усташки злочинци. Београд зна за борбе и отпор Загреба. Он зна за херојске жртве, које су пале на загребачким улицама, зна о затворима, логорима и борби против фашизма. Београд је сретан што се у заједничкој

борби против фашистичких окупатора и њихових биједних слуга, четника и усташа, измијешала братска крв најбољих синова српског и хрватског народа и тиме учврстили темељи новој Демократској федеративној Југославији. Београд се радује. Београд кличе: Да живи наш слободни Загреб! Да живи јуначка Југославенска армија и њен Врховни командант маршал Тито! Да живи нова Демократска федеративна Југославија!»

Савјетовање Срба из Лике

Без претјеривања Лика се може убројити међу покрајине наше земље, које су дале највећи допринос за ствар народног ослобођења. Тамо је још пред три године мобилисано све оно, што може да носи оружје. Лика је дала сјајан руководећи кадар, не само за себе, већ и за многе наше крајеве. Њена омладина, првак Југославије, диван је примјер свијести, борбености, самопријегора. Њена позадина, изложена невиђеним патњама и страдањима крвну четири године, дала је примјеран доказ о својој непоколебливој привржености светој ствари народног ослобођења.

Такав је Лика била кроз цијело вријеме ове велике борбе. Она већ данас даје обећање, да ће и у будуће предначити у племенитом такмичењу за подизање наше опустошене земље и чување великих тековина наше борбе.

Иако недавно ослобођена, до темеља опустошена, Лика је прегнула одлучно на рад. Њена су поља данас обрађена до задивљујуће мјере. Код тога рада дошло је до величанствених манифестација, братство српског и хрватског народа у узајамној помоћи. Такве манифестације снажно се изражавају и на свим осталим пољима дјелатности, па нема сумње да ће Лика у пуном замаху животних развоја дати свој драгоцен прилог општој ствари народног благостања.

Висока политичка свијест и родољубивост, дошла је до свог пуног изражаја код Срба Лике на савјетовању одржаном на 6. о. мј. у вези формирања Главног одбора Срба у Хрватској. Из свих осам котарева Лике дошло је преко 400 делегата, већином старијих људи, да се посавјетују и поразговоре о будућем политичком дјеловању. Њих није сметала удаљеност, глад, голотиња, болатиња. Они су сви свијесни свог задатка, да је сваки појединац позван, да учествује у рјешавању, своје судбине.

Како је овај састанак одржан на Ђурђевдан, то је приређен и традиционални ђурђевски уранак у непосредној близини Грачаца. Овај лијепо народни обичај симболизира борбу нашег народа за своју слободу од давнине. Дивно је било погледати наше старе горштаци, помијешане с дичном омладином у народном колу. Разлијегала се pjesма, а старачке ноге нису осјећале бреме година и патње, које их притискивају.

На савјетовање су дошли чланови Српског клуба, првоборци Лике друг Раде Жигић, комесар ГШХ, Ната Пејновић претседница АФЖ-а Југославије, Миле Почуча, тајник ЗАВ-

НОХ-а, Богољуб Рапајић, потпретседник Српског клуба и Вујо Косовац, претседник Округног суда за Ликку, те претседник Округне ЈНОФ-а Лике, Мате Сорић и секретар Вајо Скенцић.

Скупштину је отворио друг Вујо Косовац. Друг Мате Сорић веома топлим ријечима поздравио је учеснике савјетовања и истакао огромне жртве Срба Лике, што су их дали као свој прилог народно-ослободилачкој борби и заслуге за стварање чврстог братства Срба и Хрвата.

Послије исцрпног реферата друга Ваје Скенцића о политичкој ситуацији у свијету и код нас, узели су учешћа у дискусији многи другови из свих котарева Лике, као и сви чланови Српског клуба. Нарочито је запажен сјајан документован говор друга Раде Жигића. Он је на непосредан и ванредно увјерљив начин изнио биланс четирогодишње борбе обухвативши сва наша животна питања. Пажања, с којом је саслушан, као и често бурно одобравање доказују, да је говорио из дна душе и осјећања сваког присутног, а тиме и свих Срба јуначке Лике.

На савјетовању Срба из Лике, а на основу излагања многобројних делегата, могло се недвојбено констатирати: Да је јединство српског народа Лике толико чврсто, да га нико не може пољуљати; да братство српског и хрватског народа почива на гранитним темељима, који ће одолети сваком покушају разбијања; да Срби Лике остају чврсто и непоколебиво на линији Народно-ослободилачког покрета, сврстани у Јединственом фронту Хрватске; да имају неограничено повјерење у своје политичко руководство поникло у свом ослободилачком рату и да нема мјеста никоме са стране, ко би покушао да нешто умишља за своје мрачне и себичне циљеве.

Срби Лике рашчистили су питање односа према краљу и њихов је став јасан и одређен једнако као и према свима издајницима, који су покушавали да у данима народне трагедије разбију јединство народних редова, продужујући на тај начин патње и муке народа.

Све ове чињенице јасно говоре, да су Срби Лике одредили свој животни пут, а то је пут чврсте међусобне слоге, братства и јединства са Хрватима, непоколебиве привржености идејама народно-ослободилачке борбе, борбе до краја с народним непријатељима и издајцима, све за срећу и напредак уже домовине федералне Хрватске и нове Демократске федеративне Титове Југославије.

Б. Р.

ЊЕМАЧКА ЈЕ ПОРАЖЕНА Дошао је дан побједи

Дошао је дан побједи. Њемачка је капитулирала. Условодила се је Европи од хитлеровске тираније, а хитлеровски сам, сам свих његових савеза и хиљадугодишњем царству распустио се, остао је само груа стварност — пораз. Устало је сјећање на хиљаде њемачких вјешала по свим земљама Европе, логори и пени — мучилишта рокова, разорена села и градови, милиони жртава хитлеризма, човјечанство је плашено, ослобођено. Ослобођено је из ropства и испод тираније, а заслуга за то припада, у првом реду Совјетском Савезу на челу са маршалом Стаљином, који стоји на челу антихитлеровске коалиције с осталим вођама савезничких земаља; његове ријечи су се оствариле — дошао је празник на наше улице.

Ови дани побједи над германским империјалистима, када је извршен јуриш на последње хитлеровске утврде, потсећају нас на хиљаду деветстотина осамнаесту годину. Виљем се надуо четрнаесте, хтио је да прогута читав континент. Хтио је завладати огромним просторима. Али на крају остала је побјеђена, угривана живина, у стању распадања та грабежлива, недотучена звијер, примивши инјекције од реакционарне цијелог свијета, подиљала је још јаче, — и стари виљемски орао хтио је послје двадесет година снажења, пороивши низ малих земаља, забрести своја панце у срце Совјетског Савеза. Овог пута њемачки империјалисти рачунали су као и раније са континентима, завладати океанима, а да то учине морали су најприје сломоти совјетску земљу. Ту су били, за хитлеровце, кључевни свјетског господства. Моћне хитлеровске снаге, помогнуте са квислинзима, дресирани њемачки пси, нападом на Совјетски Савез, доживјели су војнички и морално-политички слом.

Данас када је побједа извојевана може се са сигурношћу утврдити: ни једна држава, осим совјетске, није имала нити је могла наћи стварне војничке, моралне и политичке снаге, да се супротстави најезди хитлеровских освајача. Човјечанство, а првенствено мали поробљени народи дугују највише за свој спас и ослобођење Црвеној армији и њеном команданту маршалу Стаљину. А славенски народи доживјели су под водством великог руског народа не само ослобођење, него и свој прави препород. У ослободилачком рату против фашистичких поробљивача два велика стратега, маршали Стаљин и Тито, остварили су вјековни сан наших најбољих предака. Славенски народи су постали не само носилац демократских идеја, братства и равноправности народа, него и стварна основа и јамац, да ћемо моћи изградити бољи социјални живот за све широк народне слојеве, радно селштво, раднике и народну интелигенцију.

У рату против фашистичких варвара, иза армија савезника, братске Црвене војске и англо-америчких трупа, на прво мјесто по удјелу за ствар побједи мира и ослобођења, долази наша херојска Југославенска армија. Пут њеног развоја и стварања, извојеваних битака под водством маршала Тита, дао је народима Југославије право и достојно мјесто у реду побједничких, антихитлеровских снага.

Дан побједи над њемачким освајачима, 8 мај 1945, дан је побједи и југославенских народа са својом народном армијом над свим непријатељима. Он ће остати за сва времена у историји свијета забиљежен као најзначајнији догађај, јер тада су дефинитивно војнички поражени, морално и политички разголићени највећи злочинци човјечанства, хитлеровци. Побједу над њима извојевале су, након четири године битанка на војном и политичком пољу, демократске снаге свијета. Могле су је извојевати само зато, јер су биле јединствене и одлучне. Кроз све вријеме покушавали су хитлеровци и њихови тутори — међународни реакционери, да разбију антихитлеровску коалицију, но без успјеха. Био

је то само план вјешто, подмукло смисљен у фашистичким главама. И у последњем часу пораза, понудом капитулације англо-америчким савезницима покушали су изазвати раздор. А предајом читавих армија на западу хтели су коначно постићи жељени циљ — разбити коалицију и избјећи казну.

Напађеном човјечанству потребан је мир. Да би га остварили, треба да се онамогући нова германска агресија, да се не повампире срушени идоли фашизма, потребно је и морају сви злочинци и кривци за овај рат искутити казну. А праведна одмазда доћи ће, јер се ради о основном — на успостави трајног мира и сретнијег живота милиона грађана Европе, намучених и осакатених.

Берсај и Рапал неће се, а нити се могу поновити. То је утврђено у Москви, у Техерану и на Јалти. Издаје, силом наметнутих граница и диктованог државног уређења више не може бити.

Својом крвљу одредили су и југославенски народи своје границе, с огромним напорима изградили народну власт, створили снажну Демократску федеративну Југославију у којој се коначно прикључује десетљећна поробљена Истра, Горица и Трст. Гаранција за извршење даних обавеза, уговора и права јесу реалне снаге, моћна Црвена војска, наша Југославенска армија и демократске снаге цијелога свијета. Побједа над хитлеризмом доноси због тога и нашим народима срећу и благостање.

Проглашење капитулације фашистичке Њемачке, дана побједи мирољубивих и демократских народа, одјекнуло је радосно у срцима цијелог демократског свијета. Престао је најкротнији рат. У борби за ослобођење испод фашистичке тираније пали су милиони јунака. Дали су своје животе, да нама обезбједи сигурнији, трајнији мир, и благостање. На нама је да то остваримо.

Они што се боје за српство

Српски народ у Далмацији, као и у читавој Хрватској од првих дана подигао је барјак слободе и окуљао своје снаге за обрану своје националне части и слободе. Срби су били свијесни са каквом оружашом онаком располаже окупатор као и крутом силом, али смо кроз ту силу назривали трулеж, слабост и биједу најчистијег фашизма. А у срби смо осјећали толико моралне снаге да смо могли голоруки полетјети на непријатеља. У тој борби ми нијесмо били сами него у заједници са браћом Хрватима и осталим народима наше земље.

Какве све мјере и лукавства није употребавао окупатор да нас одврати од борбе или искористи: од обећања преко летака до великих офанзива и казних експедиција. Што ли све није претрпио наш народ и пред каквим искушењима није био? Али је часно и јуначки издржао као никада у историји и као ткико у овоме страшилом рату. То нам признају и непријатељи и непријатељи, као и читави свијет.

На ипак још увијек има највјештан број Срба који стварност не виде или неће да виде. Не мислимо овдје само на отворене сараднике окупатора и усташа, као што су четници, јер они нијесу достојни српскога имена. Не, ријеч је о оним Србима који су у првим данима окупације били престрављени и ошамућени непријатељском снагом па нијесу имали смјелости ни да прста помолу. То су мање више они који су живјели у живци уз непријатељске гарнизоне у варошицама и градовима. Окупаторска власт за њих је била нешто нормално и обавезно: »Дошла јача сила па се треба покоравати... Ко мени господар, ја њему слуга.«

Али када се у селима почела развијати народно-ослободилачка борба, а у градовима праскале бомбе и одјекивали хитци, ови су људи нормално добијали апроприацију, читаву непријатељску штампу и одлазили на све параде и манифестације фашистичке. О партизанима су говорили са висине као о безумницима који »драже« окупатора да упропасте народ. Они нијесу могли да схвате величину и теодовљивост НО борбе. Борба се развијала и јачала као шумски пожар, а они су гледали са невјерљивом као пешто несигурно и пролазно, али када је почео узмак фашизма па свим линијама фронта, ови су спекулантни почели да размисљају и смислити су углавном ово: »Ми смо мали, а мали никада о себи нијесу одлучивали, него велики. Дакле, биће како одлуче велики... Сигурно ће доћи краљ и биће по старом...« Тако су они увјеравали себе и своје најближе и алораво чекала када ће то вријеме доћи. Али као за пријос и чудо то вријеме не само да није дошло, него је народ извојевало побједу и створио своју праву народну власт. Ослободили смо се својом власт

том снагом, без помоћи и против воље изобјетничке господје и вилхових сарадника. То су чињенице у које више не сумњају ни најљући наши непријатељи. Али горе споменути Срби, као невјерне Томе, неће да се узворе у величину наше борбе и сигурност наше побједи. Они неће да схвате једну најосновнију и највећу нашу побједу: братство и јединство Срба и Хрвата. Они увијек нађу неку безнајачију ситуацију коју повећавају и тако од муке створе медвједа. Тако доживљују како намећу Орба и Хрвата зније постигнуто право братство, како Срби немају своја права као прије; како Хрвати могу »преварити«, зашто се Хрватска не бив могла како другачије звати гтд. Они се, ето, боје за српство и оплакују га баш сада када је оно спашено и слободно за увијек. Оваково се мудровање нарочито ваљава код неких Срба у Сплиту, Шибенику па и другим градовима Далмације.

Док српски народ по селима и варошицама вистиче и слави своја национална права и слободу, и појединачно и скупа са браћом Хрватима, док се на свакоме збору, манифестацији у свакодневном раду, на фронту и у позадини огледа равноправност, долте и. пр. у Сплиту па припаднуј кући не појављује се наједна српска застава иако ту живе око 500 Орба. Ако којему поставите питање у вези тога он ће вам поцијерљиво одговорити да се »боја«, или »замјерио би«ок». Иако ми знамо ширеко родољубље и високу националну свијест хрватског Сплита који је стајао на бранику домаћих Срба не само у овоме рату него и 1914 године, ипак они гуштају и шаптају људима који дођу са стране о запостављању.

Мјесто да се укључе у Јединствени фронт у којој се отворено претреса о свему и кроз коју се рјешавају најважнији наши проблеми, а нарочито политички, они се огруљују од тога, не долазе на састанке, али ако долазе никада не постављају ни ти расправљају о националним и политичким питањима која су им нејасна, а која их баш највише голтицају. Те ствари они обично расправљају међу пријатељима »у четири ока« и раучмаје се, на свој начин.

Оваковим својим држањем они штете интересима првенствено српскога народа, јер желе подржавати и ширити неовјерјење према народно-ослободилачкој борби као и мржњу према браћи Хрватима. На тај начин они користе непријатељима нашега народа. Али је народ пољско прерастао и надигао се изнад ових најштетнијих, застарјелих и покварених појмова да овакви људи и вјелова алоба пропатанда остају потпуно неопитрани и преарени.

Српски народ је кроз највеће жртве и крв нашао свој пут, пут слободе, братства и равноправности са којег никада више скренути неће.

Гојко Ложић

Прва Народна влада Босне и Херцеговине

У Сарајеву је одржано јаванредно засједање ЗАВНОБХ-а под претседавњем дра Војислава Кеџмановића. Засједању су присуствовали као гости Едвард Кардељ, потпретседник савезне владе и Синиша Стаљковић претседник народне Окупације Србије. Родољуб Чолаковић министар за Босну и Херцеговину поднио је политички реферат. Послије исцрпне дискусије донесена је уредба о обраћањама народне владе за Босну и Херцеговину, коју је саставио Родољуб Чолаковић, Прва народна влада Босне и Херцеговине састављена је овако:

- Претседник владе Родољуб Чолаковић, министар за Босну и Херцеговину и члан ЗАВНОБХ-а;
- први потпретседник и министар логистичког саобраћаја др. Златко Шарач;
- други потпретседник др. Јаков Грурић, досадашњи потпретседник ЗАВНОБХ-а;
- министар без портфеља Вуко Пуцар Стари, секретар Извршног одбо-

- ра ЈНОФ за Босну и Херцеговину; министар унутрашњих послова Илија Дошен, пуковник, комесар 5. корпуса;
- министар правосуђа др. Хамдија Чехорлић, члан ЗАВНОБХ-а;
- министар просвјете проф. Анте Бабић;
- министар финансија Хасан Брзић, досадашњи секретар ЗАВНОБХ-а;
- министар трговине и снабдијевања Пашага Мамућић — Хаџи Мурат;
- министар индустрије и рударства д-р. Царим Утљен;
- министар пољопривреде и сточарства Влада Шерет;
- министар шумарства Анте Мартиновић;
- министар народног здравља др. Небо Зећ;
- министар грађевинских радова Светли Спужевалић, потпретседник НОО за Херцеговину;
- министар социјалне политике Новак Мациловић, члан Претседништва Народне Скупштине.

Указ о именовану дипломатских претставника

Указом краљевских намјесника на приједлог министра унутрашњих послова постављен је за амбасадора у Савезу Совјетских Социјалистичких Република генералмајор Владимир

Поповић, за амбасадора у Сједињеним Америчким Државама Симић Станоје, за амбасадора у Великој Британији др. Љубо Леонтић, за амбасадора у Пољској Божо Љумовић.

Рад конференције у Сан Франциску

Конференција Уједињених народа — која се одржава у Сан Франциску у вријеме кад је славом овијача Црвена армија развила заставу побједе над напудративним леглом свих људодероких планова — Берлином, и кад је потпуна капитулација немачког зверињака безгранично обрадовала цијели свијет — има неогранично велики значај за организовање, праведнијег мира, који треба да уследи након потпуне капитулације немачких оружаних снага. Основна идеја и смисао конференције у Сан Франциску јесте у томе, да се, користећи се лошом искуственостом политичке политике од 1918 године и Лигом народа као слабим и траљавим инструментом мира, пронађу и прецизирају нове путеве и нови путевци, на којима треба чврстом руком да се изградил снажно упорноште гарација, трајног мира, које ће моћи својим моралним ауторитетом и, што је још важније, својом материјалном снагом да већ у земљу затре сваки покушај обнављања нових овијачких ратова од стране немачких пројекторних империјалиста. С друге стране, пронаћи могућности стварче и изашће помоћи првенствено оним земљама које су дале гољеме жртве и огромни доприноси у борби на уништење општељудског непријатеља — фашизма, такође је један од задатака конференције. И, напоследатку, један од најважнијих задатака јесте тај да се на положењим темелима сарадње свих демократских снага у оружаној борби против свијетске реакције, предвођене немачким империјализмом, настави политичка искрене сарадње и даљњег утврђења добрих односа истих тих демократских снага у циљу потпуног уништења остатака развојеног фашизма, како се никад више не би појавила опасност новог рата, који би свакако опет захтјевао нове жртве и нова пустошења.

Отприлике с тим темељним перспективама отпочела је рад конференција Уједињених народа у Сан Франциску. Четири велике силе савезнице, Совјетски Савез, Велика Америка и Кина, помоћу од осталих учесника конференције, уложиле су сав свој ауторитет, да би рад конференције дао оне резултате, које искрварено човјечанство, разумљиво, жељно трајног мира, од ње очекује.

Спорно питање, која је избацила конференција, јесте питање учешћа на конференцији Пољске и Аргентине. Управо ријеч је о примању као пуноправних чланова оних фашистичких и полуфашистичких земаља, које су се на било који начин компромитовале у сарадњи са «силама освиште», Совјетски Савез је најважнији чистуник тезе, да такве земље, које носе на своме образу печат сарадње или било каквих очевидних или скривених симпатија са фашистичким освајачима, не могу да сједу на конференцији поред представника оних земаља, које су се у гитанском малору одупрле зликовачком и поробљивачком фашизму, да би спасиле свој образ, част, слободу и независност.

Комесар за опште послове Совјетског Савеза Модотов рекао је на пленарној седници у вези учешћа Пољске и Аргентине на конференцији између осталог ово: «Захтејте што би то значило када бисмо тако непромишљено радити и позвали Аргентину, која је имала везе са фашистима, који су наши непријатељи, да учествује на овој конференцији, а да не позовемо Пољску, која је наш савезник и која је уложила све своје напоре и снаге у борби против заједничког непријатеља. Херојски пољски народ борбу се у нашим редовима и дао небројене жртве. Не смијемо да пропустимо да ма шта код тога заборавимо. Позвати Аргентину, која је помагала нашем заједничком непријатељу у току овога рата, а не позвати Провизорну пољску владу, која сада функционира у Пољској уживајући огромно повјерење пољског народа — значило би заузети став, који би био у потпуној супротности са задатком ове конференције».

Могућно је да ће се примјетити да је Аргентина погрешила и да се ова њена грешка мора оговорити. Ово може да буде тачно, можда заиста требамо да заборавимо све те аргентинске грешке, али дозволите да упитам: ако можемо да заборавимо највише грешке које је Аргентина починила, зашто онда да заборавимо услуге које је Пољска починила, зашто онда да заборавимо велике учешће пољског народа у борби против заједничког непријатеља. Ми имамо на овој конференцији и једну индијску делегацију. Али Индија није независна држава. Сви ми знамо да ће доћи вријеме када ће се чути глас једне независне Индије. Без обзира на то ми дијелимо статус вишић брџанске владе, која заступа гледиште да се претставницима Индије мора доуступити једно сједиште на овој конференцији, ма како био нејасан њен статут. Ми имамо на овој конференцији и једну филипинску делегацију. Али ни Филипини нису независна држава. Врло добро знамо и то, да ће доћи вријеме да чујемо и глас независних Филипина. Али ми смо претражи да

уступимо право америчкој влади, која је тражила да Филипинци добију један глас упркос њеном садашњем статусу. Совјетски Савез поред тога нема дипломатско одгосе са извјешним владама, које су заступане на овој конференцији... Ми смо оспјетили да је наша дужност да у овоме случају изиђемо у сусрет жељи Велике Британије и Сједињених Америчких Држава. Све то проистиче из добре намјере Совјетског Савеза да дође до споразума са осталим великим силама у погледу свих питања, која су у вези са конференцијом у Сан Франциску...»

На конференцији је говорио и др. Шубашић, министар за спољне послове Демократске федеративне Југославије. Намеђу осталог Шубашић рекао је ово: «... Ја жељим да свечано и одлучно изјавим да ће Југославена влада и југославени народи остати на бранику слободе и да ће учинити све што је у њиховој моћи, да помоћу сваку иницијативу која има за циљ да спријечи агресију и рат као средство међународне политике... У току четири године непрекидних борби Југославија је везала јакне непријатељске снаге, које би се иначе бориле против снага наших Савезника на другим фронтovima. То је епопеја маршала Тита, то је значење југослаvensке народно-ослободилачке борбе. Плаћена цијена је огромна и забри-

пујућа, али ми смо сачували своју слободу, јачали братство и јединство наших народа и испунили своју саветничку дужност... Нама је потребна материјална помоћ наших Савезника. Земља је страховито опљачкана и опустошена. Широки слојеви народа немају ни најосновнијих средстава за живот. Сабобраћај је уништен. Сва средства производње налазе се у страшном стању. За све ово потребна нам је брза помоћ Савезника... Југославија са великом вјером улази у претстојећу годину мира и исто такав начин, као што се неустрашиво борила за побједу и принципе правде, слободе и човјечности».

У једну ријеч, од конференције Уједињених народа у Сан Франциску, очекује цијели слободољубиви и демократски свијет такве резултате, који ће човјечанству донијети један бољи, лепши, праведнији и трајнији мир. Та очекивања почињају на реалним основама, јер народи који су могли и умјели да заједнички наступају у рату у првим борбеним редовима, против фашистичког непријатеља, моћи ће и умјети да исто тако заједнички наступају на линији правде и праведнијег мира. Највећа гаранција у свијех конференцији јесте савез Уједињених народа иа чело са СССР, носилом највећим терета у овоме рату.

Васкресење

Као стока упрегнута у јарам
Кроз вјекове дуга
Радили смо за друге.
Измучени, испребијани, изломљени,
осакаћени,
Натоварени ташким бременом невоља
Под бичем господара
Ми смо се тромо вукали на штакама.
Кроз крваве вјекове, године и дане,
Уз стрме голготне стране
Према припремљеним ракама.
У току дугог крвавог времена,
Под притиском тешког бремена
Изломиле су се штаке,
Ми смо падали у раке.
Ми,
Модерни робови,
Ми,
Живи гробови —
Стењали смо, јаукали, викали, мо-
лили...
Нико нас није слушао.

Над живим гробовима
Коло се окретало,
Глазба је свирала.
Господари су плесали
Ногама нас газили.
Грбови су трпјели,
Гњев се скупљао, надимао, ширио
У погаженим грудима.
У пониженим људима.
Под притиском пијаног плеса
У милионима тјелеса
Гњев је риннуо,
Голгота се срушила на главе
господара:
Слобода је нимнула.
Отворили се гробови,
Ослободили се робови.
Ми препорођени
У свјетлости новог сунчаног дана
Угледали смо своје спасење:
Прво велико, свето Васкресење!
МИТАР ПОПАРА, сељак

Оснивање новинарског друштва Хрватске

У Сплиту је 6 маја одржала прва скупштина новинара Хрватске.

Поред новинара који су, из свих наших редакција, дошли на ову скупштину, истај су присуствовали друг Карло Мравовић члан Извршног одбора ЈНОФ-е Хрватске и министар друг Младен Ивковић.

Пошто је изабрано претседништво одржао је реферат о улози и задацима наше штампе друг Никола Рупчић.

Правни народни новинари, рекао је друг Рупчић, Прица, Азија, Кершовани пали су као жртве фашистичког бијеса, многи су погинули кроз ову нашу тешку и упорну борбу, као Маслена и други.

Мало је било професионалних новинара у народно-ослободилачком покрету, и тај важан посао прешао је на ове људе, ловиларе, стварале кроз ослободилачку борбу.

Преза њихових војничких листова, ајдних и џетних новина, вијести које су у првим данима наше борбе одиграли пресудну улогу, одгајајући народ и борце, обавијештавајући их, ишли су наши централни листови.

Данас, послитје фронта и борбе долазе дашти новог живота и рада, рада на изградњи. Пред повизане стављају се нови задатци, помоћи у изградњи наше земље, на привредном, економском, културно-просвјетном

подизању народа, првенствено широким народним слојева. Карактер рада новинара сада се мијења, кад политика уздуца мјесто економији. Основно је израдити земљу, а на том послу новинари треба да пруже нашој народној власти пуно подршку. Као и кроз борбу служећи свом народу, они ће и даље остати вјерни народу и токовима народно-ослободилачке борбе.

Послитје дискусије у којој су судјеловали многи другови новинари, прешло се је на читање привремених правила и на бирање управног и надзорног одбора и часног суда. За претседника изабран је Никола Рупчић, за првог потпретседника Богљуб Равајић, за другог потпретседника Шериф Шеховић, за тајника Стево Томшић, за изјеника тајника Владо Дубровић и за благајника Владимир Мајер.

Са овим циљем скупштина послати су поздравни телеграми претседнику Народне владе Демократске федеративне Југославије маршалу Титу, претседнику Народне владе Хрватске др. Владимиру Бакарићу и поздравна писма удружењима новинара Србије и Словеније.

План за обнову села

Није потребно говорити о актуелном стању у приликама у земљи. Сви смо сведоци порушености и пошалености наших села и градова, уништења наших насеља, уништености комуникација, упропаштености имања и индустрије, зануштене привреде.

Наша земља бине у најгорње вријеме потпуно ослобођена, али са основом се не чека тај даш, већ се у корак са ослобођењем приступи и њеној обнови.

Као што су наши народни борци, а особито наши славни циљборци, не очекујути никакве потпоре са стране започели ову гитанску ослободилачку и напредну борбу, уздајући се искључиво у себе, тако је било при постепеном ослобађању, а и бине за прво вријеме по ослобођењу земље једино и могуће, да се у основи и изградњи наше не само од окупатора, већ од устана и чепника, поробљене и уништене земље поуздамо искључиво у себе и у своје снаге. Тиме да што скорје обновимо наше упропаштене материјалне изворе, те да сами себе способимо за бољи и праведнији, економски и културни живот достојан савременог човјека, доказаћемо да жртве наших најбољих нису биле узалудне.

Упоредо са обновом земље приступило се прикупљању извојих неопходних података на свим пољима рада у животу наших народа, који ће одлучују улогу одиграти при дошоњем планову изградње.

Народ је без крова над главом. 148.000 стамбених и господарских зграда су довољно рјечит доказ овој тврдињи. Увиђајући све недаће и потешкоће са којима се боримо народ се сам испоможе. На хиљаде сарађених бајти и мисерних склоништа, доказују ову народну активност.

Али да не настаје дивља изградња која би касније кочила и ометала правилну изградњу, потребно је већ сада донијети најхитније и најбитније смјернице тој изградњи, те осигурати земљишне површине у насељима за будућу планску изградњу. А управо у овоме се и састоји један од првотних задатака народних власти и одговорних стручњака у првојериоди обнове.

Након овог примарног рада, када се усталоно да је свеукупна обнова крочила толико напред, да је народу обезбједила потребити минимум за опстанак, прићи ће се дефицитивној изградњи насеља, која ће се плашки изводити. У међувремену извршиће се све нужне припреме засиједајуће у дефинитивну изградњу као планови мобилизација и организација рада и материјала у најширем смислу.

Дефинитивна обнова захтјева свој добро простудирани вишегодишњи план оврашчен роком, по истеку којег ће се земља потпуно ослонити на властите ноге и у свим правцима постати продуктивна. Тада ће по први пут наше село постати напредно и у изградњи, а из њега ће избијати благодата, ред, рад и радост.

У вези са бригом око побољшања

општег животног стандарта цијелокупног животног народа појављују се питања колективизације и доколонијације, која су опет у вези са преорјентацијом привреде. По овим питањима бине кориштена мишљења наших најбољих стручњака при чему ће мишљење и жеље народа бити од највеће важности за дошоње дефинитивних одлука. Исто тако ће се сам народ изјаснити и по питањима комасације и зајуживања како у погледу самог становања, тако и у погледу поједа, у колико се односи на изградњу насеља.

Како смо већ истакли, нова насеља и нове зграде неће издати онако дивље и без икаквог плана, као што је био случај код ранијих управља, које нису никада ни помишљале на село, а како ли на планску и организовану изградњу села. Данас пак смјентај, организованост и изградња села мораће се саобразити захтјевама економике, практичности и хигијене, дакле униште захтјевама савремене урбанистике, који ће кроз наше инжењере партизане добити свој народни уначак обзиром на нашу народну ослободилачку борбу и обзиром на наш опцијални случај настао кроз ову борбу.

На инжењерима-партизанима, пројектантима и организаторима споменутих послова и насеља је, да воде рачуна о досадашњем начину изградње и погледу и вријети градова, о климатским и теренским приликама, о облицима главних грађевних дијелова, а нарочито о насталим социјалним приликама. С тога се намеће и тим које, тип сеоског господарства и тип самог насеља.

С друге пак стране намеће се оснивање зграда на темељу карактеристичног начина изградње са поједини крај или насеље, које према горњим захтјевама треба да буде најповољније.

У брдским и приморским, као и равним крајевима наше земље, треба водити рачуна још о том да се основе стамбених и господарских зграда прилагоде разним теренским приликама и предјелима, тако да бине основе могле самостајати и одваати сређену изградњу тог насеља.

У вези са грађевним материјалом потребно је водити рачуна о најквалитетнијем грађиву, и те грађиву употребити у поједином случају оној који се у тим крајевима најлакше набавити, а одговара и са економске стране овојој срећи, што ће уједино бити и најповољније обзиром на садање стање наше индустрије грађевног материјала.

Као полазну тачку сваком напредном настојању код нас, укључивши у то настојање и изградњу наших уништених насеља, узимамо прилике настале у нашој земљи и њима саображавамо кућу и насеље нашег данашњег човјека у поједином крају за који израђујемо основе, а стални путоказ у томе раду нам је наша борба у чијој суштини је садржано све што је добро, динамично и напредно.

Инж. М. Миличић

Просвјетни рад у шибенском округу

Скоро у свима селима котара Шибеник отворени су народни домови и читаонице. У домовима се одржавају састајци, приредбе, као и усмрне новине, које имају великог успјеха. У селима Горшцу и Данило Бирићу, гдје до сада никада није постојала, отворена је школа. Поред школа раде у котару и аналфабетске течајеве, којих има 26 са 600 полицака. Поласници су већном одрасли људи и жене, који показују велику вољу за учењем.

Држиш никад није имао гимназију. У овоме просвјетном заостављању Држиш треба гледати оцу, тако дошљеду, политичку бипних режима, која се проводила у цијелој нашој земљи, са циљем да држе у незнану и необавијештености широке народне масе.

Међутим, послитје ослобођења Држиш, културно-просвјетни живот и рад добила су најјужнији замах. У оквиру велике просвјетне кампање отворена је и гимназија. Требао је премостити велике потешкоће, да се

оспособи зграда, која је била у тропном стању. Утрошено је 150 младица, док су сами бајци и наставници вршили основне приредбе. Једва је намаљут довољан број клупа и столица. При рјешавању овог проблема помогле су све установе у граду. Један од главних задатака био је отварање Интерната за сиромашне ђаке. И овај задатак успјешно је рјешен заједничким и координираним напорима просвјетних радника и грађанства. Данас у Интернату живи и учи 60 ученика, Успјело се чак створити узоран парк, гдје бајци проводе своје слободно вријеме. Гимназију полази 210 ученика, који су доброобави у 5 школских разреда. Наставничко особље састоји се из 8 професора и стручних лица.

Иницијативом самих ученика формиран је ђачки актив, који руководи културно-просвјетним радом у гимназији.

За наше лијепо Хрватско Приморје

Дугим колонама из ослобођене Либе кретали су се у ноћи и јутром борци кроз азалењели Велебит у сусрет хладној сенској бури. Стигли су на прве коте изнад Сења. Одатле се протеже видик на широко плаветњило мора, где се у даљини бијеле отоци Крк и Раб. А тамо преко отока види се планина, која се диже мрка и пријетна.

— То је Учка... наша Учка... у Истри нашај... рођењој — шапућу борци гледајући са одушевљењем тамо гдје се налази Учка.

— Доћи ћемо и тамо... доћи ћемо. Битка почиње, распламсава се. Чују се прве тешке експлозије, а затим с-коте се удијажу тамни велики облаци дима.

Под Нехајем зажарила се ватра фашистичких аликоваца.

Битка бјесни и приближава се крају. Сви су знали да је то последњи покушај изабациони, кољача и пљачкаша, који не могу таманути осветничкој песни. Стегао се обруч око прада, обруч осветника и он гушти, дави а непријатељ би покушао »још нешто« да »објетне ономе што неминуемо мора доћи.

Тенкови су се успели уз брисане чуке и провирују на челичне очи. У Ворију, подно кота, упали су наши борци, и разанули непријатеља.

Кроз село Кларичевце, где се јутрос водила крвава битка прса у прса — спуштају се опрезно блинде.

Прве чете велике Шесте развиле су се широко у стријелце и надиру у Стадине, а све их нешто јаче и јаче вуче ка пламену. Непријатељ покушава бјеж у правцу Новог.

— Нећеш, нећеш! Има нешто тко те и тамо чека... нећеш швабо... неће кољачи некажљено умаћи, неће те побјећи. Остаћете ту заувјек... бевосовни — шапуће унутрина свакога борца. Примакли смо се до самога града. Тамо десно гдје води пут ва Нови одјекују рафали. То Четрнајета »гари«... она већ ана што треба онима који мисле да могу побјећи — кроз наш обруч.

Имају се отварати широки пут крчени комадима зидова, што оплоја одбацила. Гори творинашазја и све најбоље зграде. Тамо топло је као код огња. Пожара. Све најљепше надино порушише и попалили. Нијемци и изроди. И овај они то чине, као и обично — фашистички.

При силазу оставили смо пут

шпринговал на више мјеста. Застали су тенкови и блинде. Сад не се спустити шпикворди и ударнички ће омогућити пролаз нашим возилима. На путу свуда по јарцима наилазимо на преваљена кола и разодрани швапске кашиге уз гасмаске, без којих нијемац не зна погинути. Тамо лисаца, куна »раје марка« раббацили боджеи крвави или свијетли, усташка каша са истакнутим »У«. Сликке објашњавају да они, који су писали и говорили »нигад кашитулрати« квантулирају на овај начин.

Приц стрељачки stroj који улази у град сусрете се са народом, народом одиждних лица, који илази из оушкера. Излази једно по једно челаде у почетку преплашено, а затим се сфбире и на усцама му се појави смјешак... траг прве радости... и народ се приљубио уа стрељачки stroj, уа своје ослободиоце и враћа се кући.

И Први батаљон Шесте бригаде са командантом Брамком Новоковићем опустоје се с друге стране. Борци се смјеше и понављају — имамо једног више — његов је батаљон заплићено исправан тенк.

По улицама — широким и уским, закрченим камионима и рушевицама, леже Нијемци, усташе и легионери.

Од Светог Јурија надиру 26. ударна. Борци причају да су неке усташке бојне срећечаше и неће живи умаћи.

Они, што побјегосе тамо у правцу Новог, остали су на цести шепомичио лежати, безопакни и кажњени. Са њима лежи и генералмајор Мил. Он је окушио око себе своје »хероје«, а они су се сјатили око његовог одликовања »витеза гвозденог крста са храстовим лишћем«. Они су мртви.

Генералмајор Мил Јохан био је аликовац по занату — причају Сењани. Сењани су живјели по бункерима, страховали и чекали нас. Првог слободног јутра трад је необично оживио. На видовима осванули су плакати и пароле око којих облијећу распјевани омладинци и омладинске.

Са брада се сливају нови борци, сливају се југославенски армејци и са брада поздрављају Истру, Учку плагину далеку и обећају јој да ће доћи и ослободити је заувјек. Ослободиће је исто онако, као што су почели и наше поносно Хрватско Приморје.

Д. Гргуревић-Данде
ратни дописник 19 уд. дивизија

Загреб и Љубљана ослобођени

Загреб је ослободила II. армија под командом генераллајтнанта Коче Поповића

На фронту у Хрватској Југославенска армија довршавајући гоњење и уништавање окупаторских и усташких снага у побједоносном наступу ликвидирала је низ великих и јаких непријатељских упоришта и гарнизона, међу којима Лудбрег, Крижевце, Св. Иван Зелина, Вараждинске Топлице, Иванић град. У свимовим борбама непријатељ је претрпио велике губитке у људству и запљенио је огроман ратни материјал. Друге јединице Југославенске армије ослободиле су Двор, Босански Нови, Сисак, Петрињу, Цапраг, Карловац и многа друга мјеста. Трупe 2 армије након ослобођења Карловца ослободиле су главни град федералне Хрватске Загреб гдје још непријатељске групе покушавају из по које куће да дају безнадан отпор. Борбе се воде у Загребачкој гори и у околици Загреба са изолираним групама усташа.

Такођер је ослобођена и Љубљана главни град федералне Словеније. Ослобођење Љубљане поздравили су са радошћу сви наши народи, а нарочито словенски дио Истре на челу са Трстом.

Наше јединице напредују према Птују. Ослобођено је јужно од Загреба читаво подручје између Саве и Крке.

Код Сесеата, сјеверноисточно од Загреба, потпуно су уништена два њемачка пука.

ДОПИСИ ИЗ УНУТРАШЊОСТИ

Омладина Лике на раду

Јуначка Лика, толико пута пљачкана, толико пута прогањана и уништена, остала је у рату и у раду непоколебљива. Има ли човјека у нашој земљи, који није чуо за херојство и рад, самопријорни и тешки, личке омладине?! У почетку рата терет борбе почивао је скоро читав на леђима српске личке омладине. Током времена почела је приступати и хрватска омладина Лике и данас она не заостаје иза своје српске браће.

Омладина Св. Рока и Ричица ради свакодневно разне послове. Иако се

та омладина доста дуго налазила под окупаторским јармом и под штетним утицајем усташке пропаганде, сада када је спознала истину и када је слободна хоће да се одужи свом народу и домовини својим радом. Тако су четири дана омладинци спомених села гуљили дрво за телеграфске стубове. Један дан, најавивши такмичење, огулили су највише стубова. По завршетку рада рекли су: »Данас намо нас је мало, такмичењем смо највише урадили«.

Кроз та четири дана огулили су 266 стубова.

Ускршња свечаност у Грацау

На празник Васкрсења Христова у Грацау се осјећала нарочита живост с обзиром на двоструку славље, које је том мјесташћету кршне Лике дало особиту живост. Док се на једној страни у његовој средини одржавало савјетовање Срба Лике, и Грачац врвљо од делегата из свих крајева личног окружја и народа његово околине, докле је пред храмом Вознесења Христова, који је бомбардован од фашистичких разбојника, по први пута у слободи служена ускршња св. литургија. У присуству великог броја народа служило је јеромонах Висарион Поповић.

Други дан Ускрса служена је такођер св. литургија у оближњем мјесту Штискади, чии се храм налази у доста очуваном стању иако је сав о-

пљачкан за вријеме усташког поклоња у љегу 1941 год. Народ овога мирног мјестаца за вријеме тога покоља и у току народно-ослободилачког рата је много страдао, и крвљу половине свога вриједног и родољубивог становништва и својих најбољих синова и првоборца, платио свој удио у борби за слободу које је данас судионок. У пуној цркви, у присуству цијелог народа тога мјеста, службу је служио бив. тамошњи парох, а сада члан вјер. комисије Претсједиштва ЗАВНОХ-а свештеник Илија Бук, који је у свом говору поздравио своје бивше парохијане изијевши њихове заслуге у борби за слободу, која је овогодшњим Васкрсењем засјаа у своме потпуном и величанственом сјају свему слободољубивом човјечанству.

БОРЦИ САРАДНИЦИ

Шеснаестогодишњи водник

Он је водник у другој чети 4 батаљона наше 6 Ударне. Нема још ни пуних 16 година. Омладинац Србин из поносног бучовичког крша непокорене Далмације.

Кад је његов батаљон учествовао у пробоју линије на котима изнад Печине, по шумовитим бреговима, у магли и кињи, направио непријатељ притисак. Омладинац Никола на челу је свога вода код коте »606« брцем одбио непријатеља и на тај начин осигурао јединицу за одлучан напад. На истим положајима сутрадан сам је напао, опет својим брцем, велику непријатељску колону и убио 15 Нијемаца.

Сви га воле и свима је познат. Сјећају га се другови и они који су сада с њима и они који су с њима ратовали ранијих година. У борби за

Книги сам је ликвидирао непријатеља на Препјесу. Још се и данас прича о томе како је над Мостаром ликвидирао непријатељски бункер уз помоћ неустранивог, онда у борби, палог друга Вићенца. Тога је пута у бункеру убио 4 њемачка подофицира и отео им 4 шмајсера.

Нема онг наређења кога Никола неће извршити. Никада не отступа са положаја док за то не добије наредба и наређење.

Кад упитах некога борца из четвртог »блиндираног« казаше ти да је најбољи борац Бучовчаца Никола Олујић, а десни се да чекати не знају право оцијенили је ли бољи од њега командир Драга или није.

Д. Гргуревић Данде,
дописник 19 дивизија

Са тенковима у Сењ

Из Оточа изијају се високи стубови прног дима. Редовити знак непријатељског повлачења. Као и увијек, они желе да у бијегу почине што више штете. Опкољени су. Хоће да се пробију у правцу Сења. Наши их гоне, стежу и уништавају. Достижу тенковске чете, блинде клизе по шутевима, а тенкови попућу. Пред нама је село Брлог, кога треба ликвидирати. Колона тужићу кроз сумрак. Гусјенице тенкова утиру блаћнаву цесту. Приближавамо се Брлогу.

Улазимо у село. Цеста се увлачи у уску драгу међу двије кршевите косе. На прозорима малених кућа, провирују тамне главе. То су станов-

ници, који желе знати ко то тако нагло упада у село, ко је тај пред којим Нијемци бјеже.

Из Брлога је непријатељ ишчекао. Какови су били и како су прошли показују крваве љешине фрицева и усташа.

Настављамо напредовање. Непријатељ хоће да даде отпор код Жуте Локве, да брани прилазе Вратнику, а све то ради обране Сења.

Но, то су биле илузије непријатеља. Уништен је био свагдје гдје је покушао да се с нама судари. И Оточац и Сењ најбоље о томе говоре,

6 бригада 19 Уд. дивизија
М. Лалић,

ШИРОМ СВИЈЕТА

— Народни умјетници Совјетског Савеза Валерија Балсова и заслужни глумца Совјетског Савеза Сергеје О. Бразов поплјели су извјештај о турбулентности умјетника кроз Југославију, Бугарску и Румунију, на састанку Свесавезног друштва за културне везе са страним земљама. Према извјештају Балсове они су дали 68 кошчерата.

У Југославији били смо нарочито дирнути пажњом и љубављу југославенских народа за совјетски народ. Нов живот наградио се је у Југославији. Жене — чланови владе, учитељи, лијежници и други активни судјелују у награди. Дубоки утисак оставио је на нас дан посвећен успомени палих партизана.

— На пленарном засједању националног савјета Пољске, пољски претједник владе Осупка Моравски поднио је извјештај о раду привремене владе. Он је између осталог рекао: »Данас се наша црвено-бијела застава вије над Берлином заједно са побједоносном заставом Црвене армије. Пољски народ вјерито ће бити захвалан ослободилачкој Црвеној армији и њеном великом војсковођи маршалу Стаљину.

Демократска Пољска мора да излиједи све ране, које су јој нанујели реакционарне вође и реакционари који још увјек остају у Лондону. Да би постали јединство ми смо изружили руку лондонским емигрантима, али њихов одговор је био дволчан. Сада Привремена влада Пољске као и цијели пољски народ имају само презир за реакционаре у Лондону и за оне чланове народне странке, који пишу одговорили на наш апел, него су запали у власт реакције.

— Ројтер јавља из Вајмара, да је откривена намјера Нијемца, да униште посмртне остатке Гетеа и Шиллера. Нацистички гаулајтер Саукел наредио је да се њихова мртва тијела извуку из гробнице у Вајмару и да их се баца у зрак с јаким експлозивом, како би се спријечило да надију у савезничке руке. Саукелов план открио је неки доктор који је сакрио мртвачке сандуке, и кад су Американци ушли у Вајмар показао мјесто гдје их је склонио.

— Опште негодовање изазвала је вјест, да је у Португалу радња Хитлерове смрти нардећена дводневна народна жалост. »То значи, да Салазар подупири дјела човјека, који је одговоран за логоре смрти, најавио је Ројтеру истакнути члан Савјетске народне скупштине. »Салазар би боље учинио да плаче над Хитлеровим жртвама, иако јављ својим потлаченим народом.«

— Централни Комитет слободних Аустријанаца упутио је поруку Привременој аустријској влади: »У име 26.000 Аустријанаца у иностранству уједињених у слободном аустријском покрету, одушевљено поздрављамо образовање Привремене националне владе. Ми ћемо уложити све своје напоре у обнови наше домовине, и надамо се да ћемо ускоро имати могућност, да дођемо у домовину гдје ћемо послужити при обнови наше земље.«

Прилози »Српској Ријечи«

Котарски Народно-ослободилачки одбор Костајница 5000 куна; Петар Маснић намјештеник ЗАВНОХ-а 5000 куна; Илија Таталовић чиновник Земљарске мисије ва ратне злочине 5000 куна.

На прамљеним прилозима Редакција »Српске Ријечи« се најтоплије захваљује.

Личне вијести

Петро Вукмировић, трговачки помоћник, који је 1942 год. живио у Лапову. Сви они који нешто знају о њему, нека јаве на адресу: Стево Вукмировић, сељак Б. Поток — Оточац, или на Уредништво.

Зорница Јелек, која је 1941 године била намјештена као поштанска чиновница у Горњем Косињу код Тоопића. Сви они који нешто знају о истој, нека јаве на Милути Војводић, примаља Срб, Доња Лапац, или на Уредништво нашег листа.

На Банији је одржан курс тракториста

Највећи терет овог рата понио је на својим леђима велики дио народа — омладина. Омладина је свагдје предначила и показала какве неспријиве снаге нечу из њене борбености, оданости, способности и воље за рад. На фронту први је гинуо омладинца поред свог друга, који је у многим случајевима већ једмшута проживио рат. Омладина се достојно борила и бориле и у позадини. Гдје год је био који тежак задатак омладина је била прва, која ће ријешити, која ће ставити на располагање своје снаге и доказати да ће нова — Титова Југославија имати јаку потпору бап у младим људима. У облици вемље омладинци и омладинке својски настоје, поред рада, да и уче за њих до сад непознате ствари. Наш омладинац наука је да бије непријатеља,

да ради у позадини. Он је добављао борцима храну на положаја на леђима или на колома, а којима је он управљао. Но он је ријетко када, наузевши у борби, имао прилике да управља са моторним возилима. Он је можда само у мјестима, гдје је било за то могућности, на филму видео трактор. Данас је трактор у његовим рукама, он, омладинац је његов покретач и трактор под његовим рукама претвара необрађену вемљу у плодну њиву.

На Банији Пољопривредни одјел Окружног НОО-а организирао је курс на којем се 8 омладинаца учи руковању трактором. За вријеме практичне обуке курсисти су узорали преко 10 јутара земље. 3 друга научила су у 8 дана руковати са трактором и већ сада могу самостално радити.

Ветеринарство у Покупљу

Да би наша народна власт што више помогла народу и у господарском животу и издвајању земље улаже све своје снаге, само да народ има што више користи.

У Покупљу су формиране ветеринарске екипе, којима руководе другови са успјешно завршеним ветеринарским курсевима.

Током ове године цијепиле су ове екипе преко 3000 комада свиња против свавске куге, а против бедренице 3000 стоке.

Осим овога помогнуто је народу прегледом стоке, те давањем лијекова у 415 случајева код разних о-

бољења стоке. Основано је опоравилиште за коње, који су изнемогли или рањени, те који се након што оадраве дијеле народу. До сада је подијељено преко 140 комада оваквих коња.

Ветеринари располажу са довољном количином разних лијекова, који су примљени од Здравственог одјела ЗАВНОХ-а.

И ово је један доказ колико су дубоко наши НОО-и зашли у проблеме живота нашег народа и колико настоје да подигну народно господарство, које је нераскидиво везано са обновом и господарским стањем наше нове демократске Југославије.